

VAZIYATGA VA AUDITORIYAGA QARAB VERBAL MULOQOT USLUBINI MOSLASHTIRISH QOBILIYATINI RIVOJLANTIRISH

Ismoilov T.I.

NamDU, professor v.b.

Tayanch soʻzlar: verbal muloqotni moslashtirish, muloqot uslubi, ijtimoiy koʻnikmalar, yempatiya, aloqa strategiyalari, muloqotga atrof-muhitga taʼsiri, muloqotdagi madaniy farqlar, samarali muloqot, muloqot psixologiyasi, shaxslararo koʻnikmalarni rivojlantirish, ijtimoiy moslashuv.

Ключевые слова: адаптация вербального общения, стиль общения, социальные навыки, эмпатия, коммуникационные стратегии, влияние среды на коммуникацию, культурные различия в общении, эффективное общение, психология общения, развитие межличностных навыков, социальная адаптация.

Key words: adaptation of verbal communication, communication style, social skills, empathy, communication strategies, environmental influence on communication, cultural differences in communication, effective communication, psychology of communication, development of interpersonal skills, social adaptation.

Kirish. Bizning turli xil dunyomizda sizning muloqot uslubingizni moslashtirish qobiliyati ham professional, ham shaxsiy sohalarida muvaffaqiyatli hamkorlik qilish uchun asosiy mahoratdir. Verbal muloqot bizni qanday qabul qilishimiz, qanday taassurotlar qoldirishimiz va maqsadlarimizga qanchalik samarali erishishimizda hal qiluvchi rol oʻynaydi. Vaziyatga va auditoriyaga qarab verbal muloqot uslubini moslashtirish qobiliyatini rivojlantirish kontekstni anglash, hamdardlik va muloqot qobiliyatlarini talab qiladigan jarayondir[1]. Kontekstni tushunish verbal muloqot uslubini muvaffaqiyatli moslashtirishning asosiy elementidir. Har bir vaziyat tegishli yondashuvni talab qiladigan oʻziga xos xususiyatlarga ega. Masalan, professional muhitda rasmiy va hurmatli muloqot ohangi talab qilinishi mumkin, norasmiy sharoitda esa siz yanada ochiq va toʻgʻridan-toʻgʻri boʻlishingiz mumkin.

Muvaffaqiyatli oʻzaro taʼsir sizning muloqot uslubingizni tinglovchilarga moslashtirish qobiliyatiga ham bogʻliq. Har bir insonning oʻziga xos afzalliklari, uslubi va bilim darajasi bor, ular muloqot qilishda eʼtiborga olinishi kerak[2].

Masalan, turli madaniyatdagi yoki turli darajadagi tajribaga ega bo'lgan hamkasblar bilan muloqot qilishda turli darajadagi tafsilotlar yoki turli atamalardan foydalanish talab qilinishi mumkin. Adaptiv muloqotning Markaziy elementi hamdardlik va o'zingizni suhbatdosh o'rniga qo'yish qobiliyatidir. Boshqa odamlarning his-tuyg'ulari va ehtiyojlarini tushunish sizga umumiy til topishga va ishonchli munosabatlarni o'rnatishga imkon beradi. Suhbatdoshning kayfiyatini his qilish va uning his-tuyg'ulariga munosib javob berish qobiliyati muloqotni yanada samarali va uyg'un qilishga yordam beradi. Verbal muloqot uslubini moslashtirish qobiliyatini rivojlantirish doimiy amaliyot va o'z-o'zini rivojlantirishni talab qiladi. Muloqot ko'nikmalarini takomillashtirish ustida ongli ravishda ishlash, turli xil aloqa uslublarining xususiyatlarini o'rganish va ularni amalda faol qo'llash muhimdir. Bundan tashqari, boshqalarning fikr-mulohazalari o'z-o'zini rivojlantirish jarayonida muhim rol o'ynaydi, kuchli va yaxshilanish yo'nalishlarini aniqlashga yordam beradi.

Verbal muloqot shunchaki so'z almashish emas, balki fikrlar, hissiyotlar va ma'lumotlarni etkazish san'atidir. Biroq, muvaffaqiyatli muloqot moslashuvchanlikni va kontekst va auditoriyaga qarab uslubingizni moslashtirish qobiliyatini talab qiladi. Ushbu qobiliyatni rivojlantirish - bu kasbiy faoliyat, shaxsiy munosabatlar yoki ijtimoiy faoliyat bo'lsin, hayotning turli sohalarida muvaffaqiyatga erishish uchun asosiy ko'nikma [3]. Verbal muloqot uslubini muvaffaqiyatli moslashtirish uchun birinchi qadam tinglovchilarni chuqur tushunishdir. Har bir inson o'ziga xosdir, shuning uchun ularning qiziqishlari, qadriyatlari, madaniy konteksti va bilim darajasini hisobga olish muhimdir. Masalan, ishdagi hamkasblar bilan muloqot uslubini do'stlar yoki oila a'zolari bilan muloqotdan farq qilishi mumkin. Tomoshabinlarni tahlil qilish mos ohangni, rasmiyatchilik darajasini aniqlashga va tegishli so'z va iboralarni tanlashga yordam beradi.

Muvaffaqiyatli muloqotning asosiy xususiyatlaridan biri bu moslashuvchanlikdir. Bu vaziyatga qarab turli uslublar o'rtasida tezda almashish qobiliyatini anglatadi [4]. Masalan, professional muhitda ko'proq rasmiy va ob'ektiv uslub talab qilinishi mumkin, norasmiy sharoitda esa ko'proq tasodifiy va hissiy yondashuv qo'llanilishi mumkin. Hamdardlik va hamdardlik muloqot uslubini moslashtirish qobiliyatini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Tomoshabinlarning his-tuyg'ulari va tajribalarini tushunish sizga eng samarali va qo'llab-quvvatlovchi mos so'z va iboralarni tanlash imkonini beradi. Shu bilan birga, empatiya suhbatdoshning nuqtai nazari bilan rozi bo'lishni emas, balki uning nuqtai nazari va his-tuyg'ularini tushunishni anglatishini unutmaslik kerak.

Boshqa har qanday mahorat singari, verbal muloqot uslubini moslashtirish qobiliyati amaliyot va o'z-o'zini anglashni talab qiladi. Quyidagi qadamlar ushbu mahoratni rivojlantirishga yordam beradi:

Faol tinglash: reaksiyalarga e'tibor bering va imo-ishoralalar, yuz ifodalari va ovoz ohangi kabi tinglovchilarning verbal bo'lmagan signallariga e'tibor bering.

Fikr-mulohaza: do'stlaringiz, hamkasblaringiz yoki aloqa murabbiyidan fikr so'rang. Ular sizning kuchli tomonlaringizni va yaxshilanish sohalari aniqlashga yordam beradi.

Kuzatuv: boshqa odamlarni, ayniqsa yaxshi muloqot qobiliyatiga ega bo'lganlarni kuzatib boring. Ular o'z uslublarini turli vaziyatlarga va tomoshabinlarga qanday moslashtirishlarini bilib oling.

Biz har kuni turli vaziyatlar va odamlarga duch keladigan dunyomizda verbal muloqot uslubimizni moslashtirish qobiliyati muvaffaqiyatli o'zaro ta'sirning kalitidir. Bu moslashuvchanlikni, hamdardlikni va kontekstni tushunishni talab qiladigan san'at. Ushbu qobiliyatning rivojlanishi nafaqat muloqotni osonlashtiradi, balki har qanday vaziyatda va har qanday auditoriya bilan muloqot samaradorligini oshiradi. Suhbatni boshlashdan oldin, vaziyatning kontekstini tushunish muhimdir. Kontekst nafaqat jismoniy muhitni, balki ijtimoiy, madaniy va psixologik jihatlarni ham o'z ichiga oladi[5]. Masalan, ishdagi muloqot ko'proq rasmiy va professional uslubni talab qiladi, do'stlar bilan muloqot esa norasmiy va suhbatdosh bo'lishi mumkin.

Muvaffaqiyatli muloqotning asosiy elementi bu sizning uslubingizni tomoshabinlarga moslashtirish qobiliyatidir. Bu tinglovchilarning bilim darajasi, qiziqishlari, madaniy kelib chiqishi va afzalliklariga moslashish qobiliyatini anglatadi. Masalan, bolalar bilan muloqotda bo'lganingizda, sizning tilingiz va yondashuvingiz sodda va tushunarli bo'lishi kerak, olimlar yoki mutaxassislar bilan muloqot qilish esa ko'proq texnik va professional uslubni talab qiladi. Turli xil aloqa uslublaridan foydalanishda moslashuvchanlik muhim rol o'ynaydi. Bu sizga vaziyatning o'zgaruvchan sharoitlari va talablariga tezda moslashishga imkon beradi. Misol uchun, munozara paytida suhbatdoshning reaksiyasiga qarab, argumentatsiya va empatiya o'rtasida o'tish kerak bo'lishi mumkin.

Suhbatdoshning hissiy holati va ehtiyojlarini tushunish samarali muloqotning ajralmas qismidir. O'zingizni boshqa odamning o'rniga qo'yish istagi tegishli muloqot uslubini tanlashga va nizolar yoki tushunmovchiliklardan qochishga yordam beradi. Har qanday san'at singari, verbal muloqot uslubini moslashtirish qobiliyatini rivojlantirish amaliyot va fikr-mulohazalarni talab qiladi. Turli xil yondashuvlar bilan tajriba qiling va suhbatdoshingizning reaksiyasiga e'tibor bering. Fikr-mulohazalarni faol tinglash sizning muloqot qobiliyatingizni oshirishga va muloqotda muvaffaqiyat qozonishga yordam beradi. Verbal muloqot bizning kundalik hayotimizda asosiy rol o'ynaydi, munosabatlarimizni, ishdagi muvaffaqiyatimizni va hatto o'z-o'zini anglashni belgilaydi. Biroq, turli vaziyatlarda va turli auditoriya oldida tilimizdan qanday foydalanishimiz bir xil

darajada muhimdir. Kontekstga qarab verbal muloqot uslubini moslashtirish qobiliyatini rivojlantirish samarali muloqotga yordam beradigan va boshqalarga ta'sir o'tkazish qobiliyatimizni oshiradigan muhim mahoratdir.

Muvaffaqiyatli moslashuvning asosiy elementi aloqa sodir bo'ladigan kontekstni tushunishdir. Ushbu kontekstda joylashuv, vaqt, ishtirokchilarning ijtimoiy mavqei, ularning kayfiyati va muloqot maqsadlari kabi ko'plab omillar bo'lishi mumkin[6]. Masalan, ishda muloqot qilish norasmiy sharoitda do'stlar bilan suhbatlashishdan ko'ra boshqa uslubni talab qiladi. Har bir auditoriyaning o'ziga xos xususiyatlari va aloqa umidlari bor. Hamkasblar bilan suhbatlashayotganda biz professional til va atamalardan foydalanishimiz mumkin, bolalar bilan muloqot qilish esa oddiy va tushunarli tilni talab qiladi. Tomoshabinlarga moslashish, ayniqsa, turli madaniyat vakillari bilan muloqot qilishda madaniy farqlarni hisobga olishni ham o'z ichiga oladi. Samarali muloqot uslubning moslashuvchanligini talab qilishini tushunish muhimdir. Bu shuni anglatadiki, biz vaziyatning o'zgaruvchan sharoitlari va ehtiyojlariga qarab uslubimizni o'zgartira olishimiz kerak. Misol uchun, bir kun biz boshliqlarimiz bilan rasmiy darajada muloqot qilishimiz mumkin, keyingi kuni esa hamkasblarimiz bilan norasmiy suhbatlar o'tkazishimiz mumkin.

Verbal muloqot uslubini moslashtirish ko'nikmalarini amaliyot va do'stona odatlarni ongli ravishda kuzatish orqali rivojlantirish mumkin. Bunga aloqa treninglarida qatnashish, mavzu bo'yicha adabiyotlarni o'qish va hatto o'z suhbatlaringizni yozib olish va tahlil qilish kiradi. Verbal muloqot uslubini samarali moslashtirish professional va shaxsiy sohalarida ko'plab afzalliklarni keltirib chiqaradi. Bu boshqalar bilan yaxshi munosabatlarni o'rnatishga, ishonch va hamkorlikni oshirishga, muammolarni hal qilish va nizolarni hal qilishni yaxshilashga yordam beradi. Vaziyatga va auditoriyaga qarab verbal muloqot uslubini moslashtirish qobiliyatini rivojlantirish turli odamlar va hayotning turli sohalarida muvaffaqiyatli muloqot qilishimizga yordam beradigan muhim mahoratdir. Kontekstni tushunish, auditoriyaga moslashish, uslubning moslashuvchanligi va ko'nikmalarning doimiy rivojlanishi bizga yanada samarali kommunikator bo'lishga va professional va shaxsiy hayotda katta muvaffaqiyatlarga erishishga imkon beradi.

Xulosa. Verbal muloqot uslubini moslashtirish qobiliyatini rivojlantirish turli vaziyatlarda va turli odamlar bilan muvaffaqiyatli muloqot qilishning kalitidir. Ushbu san'at kontekstni, moslashuvchanlikni, hamdardlik va amaliyotni tushunishni talab qiladi. Muloqotingizni yaxshilash va shaxsiy va professional hayotingizda ajoyib natijalarga erishish uchun ushbu ko'nikmalardan foydalaning. Verbal muloqot uslubini vaziyatga va auditoriyaga moslashtirish qobiliyatini rivojlantirish muvaffaqiyatli muloqotning asosiy tarkibiy qismidir. Bu jarayonda moslashuvchanlik, hamdardlik va tinglovchilarni tushunish muhim rol o'ynaydi. Amaliyot, o'z-o'zini anglash va doimiy ravishda takomillashtirish istagi ushbu

mahoratni oshirishga va professional va shaxsiy hayotningizda katta natijalarga erishishga yordam beradi. Verbal muloqot uslubini vaziyatga va auditoriyaga moslashtirish qobiliyati zamonaviy dunyoda asosiy mahoratdir. Kontekstni tushunish, tinglovchilarni tahlil qilish, hamdardlik va muloqot qobiliyatlarini rivojlantirish professional va shaxsiy hayotda samarali va uyg'un munosabatlarni yaratishga yordam beradi. Ushbu mahoratni rivojlantirish doimiy amaliyotni va o'z-o'zini takomillashtirishni talab qiladi, ammo yaxshilangan munosabatlar va maqsadlarga erishish ko'rinishidagi natijalar bunga loyiqdir.

Adabiyotlar:

1. Bobokalonov Ramazon. «Новербал мулоқот воситаларининг психонейролингвистик ва лингвокультурологик талқини.» Центр научных публикаций (buxdu. uz) 2.2 (2020).
2. Абдираззоков Бобур. «Вербал ва новербал мулоқотнинг ҳиссиётларни/эмоцияларни рамзий-лаштириш усули сифатида.» *Gospodarka i Innovatsje*. 32 (2023): 94-99.
3. Тошқулова Саломат. «Ҳиссиётларни намоён этишда мулоқот ёки коммуникациянинг аҳамияти.» *Educational Research in Universal Sciences* 2.3 (2023): 538-542.
4. Эшқораев Қ. «Вербал ва новербал интеллект: зарурияти ва шакллантириш масалалари.» *Academic research in educational sciences 2.NUU Conference 1* (2021): 467-469.
5. Тошполатова Ширин Мухиддиновна. «Қасбий фаолиятда вербал ва новербал мулоқотнинг аҳамияти.» *Academic research in educational sciences 5.NUU Conference 2* (2023): 685-688.
6. Долиева Лайло Бурибоевна. «Вербал фразеологизмларда эйфорик эмоциялар хусусиятларига доир.» *Finland» Modern scientific research: topical issues, achievements and innovations»* 14.1 (2023).

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada verbal muloqotni kontekst va auditoriyaga moslashtirish ko'nikmalarini rivojlantirish muhokama qilinadi. Muallif nutq strategiyasini zamonaviy jamiyatdagi turli vaziyatlar va auditoriyalarga moslashtirish qobiliyatining ahamiyatini tahlil qiladi. Tadqiqot verbal muloqot strategiyalarining samaradorligi va ularning o'zaro tushunish va hissiy idrokka ta'sirini tahlil qilishga asoslangan. Ish natijasida turli vaziyatlarda va turli auditoriya bilan yanada muvaffaqiyatli o'zaro munosabatlarga erishish uchun verbal muloqotni moslashtirish ko'nikmalarini oshirish bo'yicha tavsiyalar taklif yetiladi.

РЕЗЮМЕ

В данной статье рассматривается вопрос о развитии навыков адаптации вербального общения в соответствии с контекстом и аудиторией. Автор анализирует значимость умения адаптировать речевые стратегии к различным ситуациям и аудиториям в современном обществе. Исследование основано на анализе эффективности вербальных коммуникативных стратегий и их влияния на взаимопонимание и эмоциональное восприятие. В результате работы предлагаются рекомендации по улучшению навыков адаптации вербального общения для достижения более успешного взаимодействия в различных ситуациях и с разнообразной аудиторией.

SUMMARY

This article addresses the issue of developing skills in adapting verbal communication in accordance with the context and audience. The author analyzes the importance of the ability to adapt speech strategies to various situations and audiences in modern society. The study is based on an analysis of the effectiveness of verbal communication strategies and their impact on mutual understanding and emotional perception. As a result of the work, recommendations are offered for improving the skills of adapting verbal communication to achieve more successful interaction in various situations and with a diverse audience.